

ODGOJNO-OBRAZOVNE DJELATNOSTI U DOMSKIM USTANOVAMA

Bešlić, Tina

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:639599>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-04-01**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

ODGOJNO-OBRAZOVNE DJELATNOSTI U DOMSKIM USTANOVAMA

TINA BEŠLIĆ

SPLIT, 2024.

Odsjek za Pedagogiju

Preddiplomski sveučilišni studij Pedagogija

Predmet: Domska pedagogija

ZAVRŠNI RAD

ODGOJNO-OBRAZOVNE DJELATNOSTI U DOMSKIM USTANOVAMA

Studentica:

Tina Bešlić

Mentorica:

izv. prof. dr. sc. Ines Blažević

Split, rujan 2024.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Domska pedagogija.....	2
3. Pojam odgoja i obrazovanja.....	4
4. Domske ustanove	5
4.1. Povijest domskih ustanova	5
4.2. Povijest domskih ustanova u Republici Hrvatskoj	6
4.3. Vrste domova.....	6
4.4. Učenički domovi.....	8
4.5. Dječji domovi	9
4.6. Domovi za starije i nemoćne	10
5. Odgojno-obrazovni djelatnici u domskim ustanovama	12
5.1. Ravnatelj i domski odbor.....	12
5.2. Stručni suradnici	13
5.2.1. Stručni suradnik pedagog	13
5.2.2. Stručni suradnik psiholog.....	15
5.3. Odgajatelj.....	15
6. Djelatnosti domskih ustanova	18
6.1. Načela odgojnog rada	18
6.2. Metode odgojnog rada	19
6.3. Sredstva odgojnog rada	22
6.4. Odgojni sadržaji u domovima.....	22
6.4.1. Učenje u domu	22
6.4.2. Slobodne aktivnosti	24
6.4.3. Povezanost sa zajednicom.....	26
7. Zaključak.....	28
8. Literatura.....	29
Sažetak	32
Summary	33

1. Uvod

Domske ustanove važan su i neizostavan dio odgoja i obrazovanja te društva općenito. Njihova djelatnost na mnoge načine doprinosi pojedincima i zajednici. Domovi osiguravaju kvalitetan razvoj pojedincima, zadovoljavaju sve njihove potrebe i pripremaju ih za kvalitetnu socijalnu integraciju. U ovom radu prikazat će se razvoj domova u svijetu i Republici Hrvatskoj kroz povijest i objasniti na koji način su nastali današnji domovi i koje odgojno-obrazovne djelatnosti se provode u njima. Postoje različite vrste domskih ustanova poput dječjih domova, učeničkih domova, studentskih domova, odgojno-popravnih domova, domova za starije i nemoćne koji zauzimaju velik udio domskih ustanova u Republici Hrvatskoj i koji iziskuju više planiranih aktivnosti s odgojno-obrazovnog aspekta nego što to sada imaju. U ovom radu najviše će se polaziti iz perspektive učeničkih domova. U domskim ustanovama, korisnicima je osiguran smještaj, prehrana i razne aktivnosti koje ispunjavaju njihov dan. U njima se stječe autonomija, ali i spremnost na suradnju. U svemu tome, ključnu ulogu imaju odgojno-obrazovni djelatnici koji planiraju, organiziraju i provode aktivnosti namijenjene djeci i mladima. U radu će se pojasniti uloga ravnatelja, odgajatelja i stručnih suradnika, područja njihova rada i važnost njihove egzistencije za korisnike domova. Prilikom provođenja domskih aktivnosti, odgojno-obrazovni djelatnici prate određena načela, metode i sredstva. Različite aktivnosti pripadaju različitim odgojnim područjima. Od odgojnih sadržaja, rad će se najviše usmjeriti na učenje u domu, slobodne aktivnosti u domu i povezanost sa izvan-domskim okruženjem.

2. Domska pedagogija

Rosić (2007) definira domsku pedagogiju kao znanstvenu disciplinu opće pedagogije koja istražuje, predviđa i unapređuje odgoj u domskim ustanovama, uvjete, načela, metode i sredstva rada te međuljudske odnose unutar ustanove. Ističe kako pripada polju društvenih znanosti i kako je njen predmet odgoj u domovima koji se ostvaruje u učeničkim domovima, dječjim domovima, studentskim domovima, domovima za odrasle osobe i drugim modelima domova.

Polegubić (2023) navodi kako opća i domska pedagogija koegzistiraju jer su zakonitosti jedne implementirane u drugu – odgoj je jedna od najvažnijih djelatnosti u domskoj ustanovi. Također, Klapan (1996, prema Rosić, 2007) naglašava da domska pedagogija proučava posebnosti domova kao društvenih ustanova za odgoj djece i mladih s obzirom da su to vrlo specifične institucije. Ista autorica napominje da domska pedagogija proučava problematiku odgojnog rada, uvjete, mogućnosti, organizaciju rada, načela, metode i sredstva te da iz toga svega proizlazi složenost odgojnog djelovanja.

Hrvatić (2002) tu složenost domskog odgoja objašnjava kroz specifični ustroj domova i njihove orijentacije na pedagoškom, psihološkom i socijalnom području. Prema Hrvatiću domska pedagogija je često potiskivana na teorijsko-znanstvenom području i stoga se ona sagledava kao normativno-pedagogijska disciplina čija se deskriptivna i praktična usmjerenost često ističe. Unatoč svim specifičnostima, domski odgoj nije dovoljno istražen i sagledavan kao školski. U prošlosti je domska pedagogija bila najviše usmjerena na istraživanje učeničkih domova, a premalo se proučavao odgoj u dječjim, specijalnim i ostalim domovima. Ipak, odnos prema domskoj pedagogiji se sve više poboljšava, a taj pomak proizlazi iz potreba za unapređenjem domskog odgoja, za primjenom specifičnih odgojnih pristupa i za poboljšanjem međusobnih interakcija unutar domske zajednice. Novije proučavanje domske pedagogije naglašava bitnost demokratskog, pluralističkog i partnerskog odnosa u kojem se primjenjuju modeli koji zadovoljavaju različite potrebe odgajnika (Hrvatić, 2002).

Zadaci domske pedagogije su:

1. Deskriptivni zadatak koji se odnosi na detaljan pregled problema koji ulaze u područje domske pedagogije i stvaranje pojmovnog sustava.
2. Klasifikacijski zadatak koji se odnosi na sistematiziranje i klasificiranje deskriptivne građe te razvijanje sustava za probleme domske pedagogije.
3. Eksplanacijski zadatak koji se odnosi na objašnjavanje tijeka odgojnih procesa, posljedica i pojava koje uzrokuje odgojni proces.

4. Eksplorativni zadatak koji se tiče proučavanja dinamike odgojnog fenomena i njene povezanosti s dinamikom društva te proučavanja i uspostavljanja veza unutar pedagoških disciplina.
5. Eksplikativni zadatak koji se odnosi na istraživanje i opisivanje kauzalnih veza između pojava te utvrđivanje pedagoških zakonitosti na temelju tih pojava.
6. Normativni zadatak koji se odnosi na segmente odgojnog fenomena, istraživanje uvjeta, čimbenika i međudjelovanja unutar odgojne ustanove (Mušanović i Rosić, 1997, 22, prema Rosić, 2007, 55-56).

Rosić (2007) ističe kako ovi zadaci ne služe samo za objašnjavanje postojeće prakse već i za poticanje novih učinkovitijih pristupa domskom odgoju.

3. Pojam odgoja i obrazovanja

Lukaš i Mušanović (2020) odgoj smatraju sastavnim dijelom individualnih i društvenih procesa koji pridonose cjelovitom razvoju čovjeka. Navode kako u odgojni proces spadaju i individualni procesi poput odrastanja, sazrijevanja, učenja i osvješćivanja, ali i društveni procesi poput socijalizacije, akulturacije, enkulturacije i drugih. Lukaš i Mušanović odgoj definiraju kao posebnu ljudsku praksu koja je oblikovana prihvaćanjem društveno-kulturnog razvoja djece i njihovog specifičnog društvenog statusa, uloga društva s obzirom na taj status i njegovih reakcija na razvoj. Odgoj je preduvjet postojanja i opstanka društva – bez prijenosa vrijednosti, normi i znanja društvo bi izgubilo identitet. Lukaš i Mušanović to nazivaju *konzervacijskom, prilagodbenom funkcijom* odgoja. U isto vrijeme, oni naglašavaju i *razvojnu, kreativnu funkciju* odgoja koja se odnosi na čovjekovu prirodu da mijenja postojeće. Iako su ove funkcije kontradiktorne, dužnost društva je da uskladi njihovu dinamiku i tako ostvari svoju uspješnost (Lukaš i Mušanović, 2020). Tunjić (2005) opisuje odgoj kao autonomnu interakciju pojedinca i okoline u kojoj pojedinac stječe slobodu, stvara odgovornost za osobni razvoj i razvoj zajednice sukladno s dostupnim odgojnim resursima i genetskim predispozicijama.

Lukaš i Mušanović (2020) navode kako obrazovanje u širem smislu ima za svrhu razvoj svijesti i obuhvaća poimanje čovjeka kao razumnog i reflektivnog bića. Čovjek je jedina vrsta koja je razvila sposobnost svjesnog djelovanja. U užem smislu, spomenuti autori navode da je obrazovanje društveni i individualni proces u kojem se stvaraju učenje, stavovi i vrijednosti te se stječu potrebna znanja, vještine i navike za odgovorno ljudsko djelovanje. Društveni aspekt pojma obrazovanja proizlazi iz toga da se obrazovanje ostvaruje u društvenoj sredini, a individualni iz činjenice da je obrazovanje individualni proces učenja koji podrazumijeva kapacitet i aktivnost individue potrebnih za smislen život (Lukaš i Mušanović, 2020).

4. Domske ustanove

Vukasović (1990) navodi kako se odgojni rad u domovima ostvaruje u društvenim institucijama koje pružaju smještaj i odgajanje djeci i mladima i kako takve ustanove postoje već od antičkog doba. Naglašava da su to specifične institucije u kojima se mladi obrazuju i odgajaju, a istovremeno žive u njima. Odgajanci sklapaju odnose sa odgajateljima i drugim stručnim suradnicima i tako formiraju životnu zajednicu. Vukasović napominje da je zadatak domske ustanove je da djeci i mladeži pruži sigurnost, toplinu, osjećaj uvažnosti i da stvori atmosferu barem malo nalik obiteljskom životu. Drugim riječima, domska ustanova djeci i mladima pruža sve osnovne životne potrebe. Vukasović nadalje ističe kako osim domova kao odgojnih institucija, postoje i domovi organizirani kao socijalne institucije. Dakle, djeca su u domove smještena zbog pružanja pune socijalne skrbi i/ili zbog redovitog pohađanja neke škole (Mijatović, 2000, prema Polegubić, 2023). Sukladno tome, postoje različite vrste domova koji se mogu dijeliti s obzirom na razne kriterije.

4.1. Povijest domskih ustanova

Rosić (2007) napominje kako su prve domske ustanove osnivane već u starim civilizacijama, na području Egipta, Babilona i Grčke i kako su bile namijenjene djeci viših klasa. Birošević (2014) to potvrđuje i naglašava sličnost nastanka, ali i različitost ciljeva. Naime, prvo su se u Sparti dječaci odgajali za ratnike, a djevojčice za kućanice (Birošević, 2014). Nakon toga, širenjem kršćanstva, Crkva preuzima odgojno djelovanje i kao glavni cilj odgoja stavlja eklezijaciju (Birošević, 2014; Rosić, 2007). Birošević (2014) naglašava širenje pismenosti iz početnih kršćanskih škola zatvorenog tipa i prepisivanje crkvenih knjiga po samostanima. Time, on navodi, su nastali interni i eksterni oblici smještaja iz kojih su proizašli sadašnji učenički domovi. Uz samostan bi obično postajao i internat u koji su bila smještena siromašna djeca, darovita djeca i djeca sa šireg područja. S obzirom na veliki interes i potrebu za crkvenim odgojem i školovanjem, nastali su i školski internati. Postupno su se počele pojavljivati i prve svjetovne škole zbog velikih potreba za školovanjem građanske djece. Uzimajući u obzir veliki broj polaznika, uz škole su se počeli otvarati i domovi, tada zvani internati, alumnati i konvikti (Birošević, 2014). Crkveno vladanje školstvom trajalo je do otprilike 14. i 15. stoljeća kada prema Rosiću (2007) dolazi do potrebe razdvajanja znanja od vjerovanja i razvijanja misaonog smisla života. Tada se počinju otvarati gradske, svjetovne škole (Birošević, 2014). Rosić (2007) ističe kako je 17. i 18. stoljeće obilježeno velikim napretkom u odgoju – uspostavljaju se ciljevi i zadaci odgoja, prikazuju se funkcije škole i istražuje djetetov položaj u odgoju i obrazovanju.

Spominje socijaliste-utopiste koji u 19. stoljeću osnivaju domove s ciljem nametanja domskog odgoja kao krucijalnog načina za ostvarivanje društvene jednakosti. Sukladno tome, u 19. i 20. stoljeću domovi postaju socijalne ustanove za pomoć siromašnim obiteljima, formiraju se i domovi za siročad, maloljetne delikvente i djecu sa smetnjama u razvoju (Rosić, 2007).

4.2. Povijest domskih ustanova u Republici Hrvatskoj

Domski odgoj u Republici Hrvatskoj može se pratiti od kraja srednjeg vijeka, točnije od 13. stoljeća kada je u Dubrovačkoj Republici osnovana odgojna ustanova u sklopu samostana svete Klare namijenjena ženskoj aristokraciji, ali i napuštenim ženama i djeci (Šimunović, 2008, prema Kolesarić, 2019). 1432. godine u Dubrovniku je otvoren dom za odgoj napuštene djece Milosrdni zavod za sitnu zapuštenu dječicu, poznat kao *Ospedale della Misericordia* (Hrvatić, 2002). Kolesarić (2019) primjećuje kako je domski odgoj u Republici Hrvatskoj većinom bio organiziran od strane Crkve, ali da se od 19. stoljeća počinju osnivati i svjetovni domovi. 1855. godine osnovano je pjestovalište za socijalno ugroženu djecu u Zagrebu, 1899. osnovan je Hrvatski učiteljski konvikt i 1900. otvoren je učenički dom Marije Jambrišak (Kolesarić, 2019). Većina domova osnovana je uz školske ustanove. Danas, u svim većim hrvatskim gradovima djeluje po nekoliko učeničkih domova (Kolesarić, 2019).

4.3. Vrste domova

Vukasović (1990) razvrstava domove prema namjeni, dobi korisnika, trajanju boravka, stupnju otvorenosti, spolu i kapacitetu.

Prema namjeni dijelimo ih na:

- a) učeničke i studentske koji pružaju smještaj i odgoj djeci i mladima privremeno udaljenima od obitelji zbog školovanja
- b) dječje domove koji pružaju smještaj i odgoj djeci koja su trajno lišena obiteljskog nadzora i brige
- c) specijalne i odgojno-popravne domove koji osiguravaju smještaj
(Vukasović, 1990)

Prema dobi korisnika razlikujemo:

- a) dječje domove predviđene za djecu predškolske i /ili školske dobi
- b) učeničke domove za srednjoškolsku djecu koji su locirani u školskim središtima

- c) studentske domove koji pružaju smještaj studentima za vrijeme trajanja njihovog studija, a locirani su u sveučilišnim centrima
- d) domove za starije koji pružaju smještaj i skrb osobama treće životne dobi (Vukasović, 1990)

Prema trajanju boravka razlikujemo dvije vrste:

- a) domovi za kraći boravak koji pružaju smještaj za vrijeme liječenja, oporavka, opservacije, ljetovanja i zimovanja
- b) domovi za trajni boravak u koje spadaju dječji domovi, učenički domovi, odgojno i odgojno-popravni domovi i specijalni domovi (Vukasović, 1990)

Prema stupnju otvorenosti dijelimo ih na:

- a) otvorene koji omogućuju kontakt sa sredinom i bez posebnih su pravnih ograničenja, takvi su učenički i studentski domovi
- b) poluotvorene koji omogućuju kontakte sa sredinom povezane sa obrazovanjem i osposobljavanjem, ali su u drugim segmentima života zatvoreni prema okolini, to su uglavnom odgojni domovi
- c) zatvorene u kojima je smještaj i kontakt odgajanika sa društvenom sredinom pravno ograničen, odgajanici sve potrebe i rad obavljaju isključivo u takvom domu u specifičnim uvjetima i prema strogom režimu, to je primjerice maloljetnički zatvor (Vukasović, 1990)

Prema spolu razlikujemo:

- a) domove za žensku djecu i mladež
- b) domove za mušku djecu i mladež
- c) mješovite domove za djecu i mladež oba spola (Vukasović, 1990)

Prema kapacitetu dijelimo ih na:

- a) velike domove sa preko 300 korisnika
- b) srednje domove koji imaju od 100 do 200 korisnika
- c) male domove koji imaju od 15 do 100 korisnika (Vukasović, 1990)

4.4. Učenički domovi

Prema člancima 1., 133., i 134. *Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi* učenički dom je javna ustanova koja ima za zadaću obavljanje djelatnosti odgoja i obrazovanja, organiziranje odgojno-obrazovnog rada, smještaja, prehrane i aktivnosti učenika. Njegova djelatnost izravno je povezana sa djelatnošću srednjeg obrazovanja. Odgojne grupe organiziraju se u skladu s državnim pedagoškim standardom (NN, 2024). Učenički dom provodi različite programe rada – temeljne, posebne i izborne, a oni se temelje na humanističko-razvojnoj paradigmi i potrebama učenika (MZO, 2024). Drugim riječima, učenički dom zadovoljava sve učenikove potrebe i pomaže mu u uspješnom završavanju školovanja.

Polegubić (2023) ističe kako je učenički dom mjesto stjecanja slobode, samoorganizacije, samoinicijative, vođenja i uključivanja. On smatra da učenički dom, osim što ima ulogu nositelja odgojnog procesa, ima i ulogu osnaživanja učenika. Drugim riječima, naglašava kako učenički dom djecu priprema na autonomiju i suradnju te na aktivno sudjelovanje u društvenoj zajednici. Prema Staničiću i Resmanu (2020) odgojna uloga doma provodi se kroz usvajanje kulturnih, nacionalnih i civilizacijskih vrijednosti koje se usvajaju putem različitih programa – temeljnih, posebnih i izbornih. Kroz te programe, kako navode spomenuti autori, učenicima se pruža potrebna potpora u njihovom osobnom razvoju i obrazovanju.

Rosić (2007) učenički dom gleda kao bitan dio odgoja i obrazovanja koji ne može zamijeniti obiteljsko okruženje, ali u kojem bi trebalo razvijati klimu nalik takvom. Također smatra da učenički dom ne može zamijeniti školu i da ta dva pojma nisu jednaka. Škole su strukturirane ovisno o struci, nastavnici su kvalificirani za tumačenje pojedinog predmeta, vrednovanje je specifično, prati se određeni nastavni plan i program i, ono što je najvažnije, po završetku školovanja stječe se diploma. Učenički dom prima učenike različitih struka, djelatnici doma nisu obrazovani za specifične predmete, odgajatelji bolje poznaju potrebe učenika i ne ocjenjuje se rad učenika (Rosić, 2007). Takvog je stajališta i Knežević (2022) koji naglašava da domovi imaju drugačiju organizaciju i tehnologiju rada, imaju drugačije radno vrijeme odnosno rade cijela 24 sata, imaju kuhinje slobodne za korištenje i slično.

Rosić (2007) razlikuje tri temeljne funkcije učeničkog doma: socijalnu, psihološku i pedagošku funkciju. Socijalna je određena društvenim karakteristikama nastanka, razvoja i uloge učeničkog doma u odgoju i obrazovanju. Učenički domovi rješavaju društvene nejednakosti i stvaraju jednake uvjete za odgoj sve djece i mladih. Psihološka funkcija, Rosić ističe, osniva se na stvaranju povoljnog ozračja u kojem učenici mogu razvijati svoju osobnost. Osim na stvaranje ugodnog ozračja, psihološka funkcija odnosi se i na stil rada, vođenje doma, kvalitetu

komunikacije i održavanje kućnog reda. Treća, pedagoška funkcija odnosi se na ostvarenje i realizaciju odgojno-obrazovnih ciljeva i zadaća. Učenički dom kroz tu funkciju pokušava zadovoljiti razvojne potrebe učenika, potaknuti suradnju, komunikaciju i potrebu za učenjem (Rosić, 2007). Ova funkcija potiče ostvarivanje optimalnih mogućnosti svakog odgajanika (Ćuk, 2012). Ćuk (2012) ističe kako osim tih temeljnih funkcija postoje još neke: zdravstvene, higijenske, ekološke, sportske, kulturne i druge. Povezivanjem svih tih funkcija nastaju temelji za kvalitetno odgojno-obrazovno djelovanje i zadovoljavanje svih potreba učenika (Kolesarić, 2019).

4.5. Dječji domovi

Dječji domovi su ustanove socijalne skrbi u kojima se postiže odgojno-obrazovna djelatnost i u kojima su smještena djeca bez odgovarajuće socijalne skrbi, bez roditelja ili je taj smještaj jednostavno u interesu djeteta (Rosić, 2007). Glavni zadatak dječjih domova je osiguranje zaštite i obrazovanja djece, odnosno postizanje optimalnog psihofizičkog i socijalnog razvoja djece koja te potrebe nisu mogli ostvariti u obiteljskom okruženju (Rosić, 2007). Vrlo je važno da dijete ima mogućnost odrastanja u poticajnoj i motivirajućoj okolini za njegov psihosocijalni razvoj i da su mu pruženi adekvatni uvjeti za življenje (Vejmelka i Sabolić, 2015). Također je od velikog značaja i da se iskorištavaju potencijali doma kako bi se unaprijedila skrb i očuvao najbolji interes djece na smještaju (Vejmelka i Sabolić, 2015).

Postoji više razloga smještanja djece u domove. Sovar (2015) spominje neke od njih: siromaštvo, teškoće u razvoju, napuštanje djece od strane njihovih roditelja, veliki broj djece u obitelji, zanemarivanje i zlostavljanje djece. No, također ističe da su ti razlozi uglavnom višestruki i povezani. U Hrvatskoj su, uz siromaštvo i narušene odnose u obitelji, zanemarivanje i zlostavljanje najznačajniji razlozi izdvajanja djece iz obitelji (Ajduković i sur., 2005, prema Sovar, 2015).

Smještaj djece u domove predstavlja proces institucionalizacije. Institucionalizirana djeca su djeca koja u instituciji (ustanovi) provedu više od tri mjeseca, u grupi od deset ili više djece i koja su podvrgnuta određenoj rutini i strukturi (Browne, 2009, prema Sovar 2015). Procesom deinstitutionalizacije pokušava se riješiti veliki problem smještanja djece u institucije i pružiti im oblik izvaninstitucionalne skrbi. To znači da se nastoji djecu uključiti u život zajednice, spriječiti njihov smještaj u domove i osigurati im izvaninstitucionalne usluge i službe podrške (MROSP, 2020). Sovar (2015) naglašava kako se proces deinstitutionalizacije mora temeljiti

na stvaranju modernije potpore djeci i obiteljima i kako taj proces iziskuje puno vremena i pripreme da bi bio kvalitetan. Proces koji se odvija paralelno sa procesom deinstytucionalizacije je proces transformacije u kojem domovi postaju pružatelji izvaninstitucionalnih usluga koje su u skladu s potrebama korisnicima, a to su boravak, savjetovanje i pomaganje, rana intervencija i organizirano stanovanje (MROSP, 2020). Ovim dvama procesima nastoji se smanjiti broj ulazaka djece u institucije i pružiti im modernije oblike skrbi koji naglasak stavljaju na reintegraciju obitelji i uključivanje u zajednicu (Sovar, 2015).

Postoje slučajevi kada je dom prikladna opcija, barem privremena, za dobrobit djeteta. Sladović Franz (2004) smatra da je dječji dom adekvatan oblik smještaja ako: dijete ima teškoća u uspostavljanju odnosa sa novim skrbnicima zbog proživljene traume; dijete se brzo vraća u obiteljsko okruženje; dijete pokazuje probleme u ponašanju koji otežavaju život njemu i obitelji; djetetu je potrebna stručna pomoć, kontrola i program.

4.6. Domovi za starije i nemoćne

Domske ustanove nisu namijenjene samo djeci i mladima. Osobe treće životne dobi također žive i zadovoljavaju svoje životne potrebe u domovima. Iako se taj rad prakticira već godinama, ne postoji dovoljno istraživanja i stručnih članaka koji istražuju odgojno-obrazovnu djelatnost u domovima za starije, upravo zato što ona i nije dovoljno razvijena. Smolić-Krković (1974, prema Barišić, 2021) ističe kako domovi starijim osobama osim stambenog objekta, nudi i zdravstvenu njegu, prehranu, rehabilitaciju i zadovoljavanje društvenih interesa. Isti autor navodi tipove domova za starije: domovi za bolesne i nepokretne, domovi za starije koji se ne mogu sami brinuti i sebi i domovi za starije koji trebaju psiho-socijalnu pomoć. Barišić (2021) spominje da domovi za starije moraju imati dobru lokaciju koja je transportno dobro povezana sa svim drugim ustanovama i radnjama potrebnim korisnicima. Također, autorica nabroja neke karakteristike adekvatno opremljenog doma: sobe, kupaonice, servisna prostorija, praonica rublja, prostorije za spremište hrane, suđa, odjeće i posteljine, administrativni ured, ravnatelj ured, čekaonica, kuhinja i blagovaonica, prostorije za priredbe i za sastanke, biblioteka, prostorije za terapiju i rekreaciju, posebne prostorije za osoblje, liječnička ordinacija itd.

Štambuk i sur. (2014) ističu posebnosti socijalnog rada u domovima za starije koje proizlaze iz prakse stečene u radu s korisnicima. Autori navode kako zajednica postavlja velika očekivanja i zahtjeve na socijalne radnike koji rješavaju individualne probleme korisnika, međusobne probleme korisnika i probleme korisnika s njihovim obiteljima. Također, rezultati njihova

istraživanja ukazuju na prevelik opseg poslova socijalnih radnika, preveliko administrativno opterećenje, njihov loš položaj u sustavu i premali broj radnika. S obzirom na to, nužan je dodatan napor u definiranju uloge socijalnih radnika (Štambuk i sur., 2014).

Zastupljenost stručnih suradnika u domskim ustanovama za starije razlikuje se od doma do doma. U pravilu se stručni suradnici raznovrsnih profila mogu zaposliti u takvim domovima, a prema članku 21. *Pravilnika o mjerilima za pružanje socijalnih usluga* to su: socijalni radnik, socijalni pedagog, pravnik, psiholog, logoped, odgojitelj, edukacijski rehabilitator, fizioterapeut, kineziterapeut, radni terapeut, medicinska sestra te drugi stručni suradnici (NN, 2022). Broj zaposlenih stručnih suradnika po domu ovisi o broju korisnika doma. Prema spomenutom Pravilniku, vidljivo je da stručni suradnik pedagog nije uvršten u najzastupljenije zaposlenike domova za starije, ali njegovo zapošljavanje u takvim ustanovama nije ograničeno. No, zastupljenost stručnih suradnika pedagoga u domovima za starije je mala. S obzirom na njegova područja rada, njegove kompetencije i vještine, pedagog zaslužuje biti stalan zaposlenik takvih domova. Uzimajući u obzir prije spomenuti široki opseg posla socijalnog radnika, pedagog može na mnogo načina olakšati i smanjiti područja rada socijalnih radnika i drugih suradnika. On može planirati izlete, provoditi aktivnosti, pomagati drugim suradnicima oko provođenja savjetodavnog rada i vođenja dokumentacije. U domovima za starije nije stavljen naglasak na odgojno-obrazovnu djelatnost kao što je to u domovima za djecu i mlade korisnike jer su to osobe treće životne dobi već prošle. No, ako se prati načelo cjeloživotnog obrazovanja, onda i starije osobe zaslužuju kontinuirano obrazovanje i usavršavanje svojih znanja, a osoba koja zna najviše o tome je stručni suradnik pedagog.

5. Odgojno-obrazovni djelatnici u domskim ustanovama

Odgojno-obrazovni djelatnici čine sami proces odgojnog djelovanja i o njima ovise ishodi i ispunjenje ciljeva odgoja djece. Djeca sa odgojno-obrazovnim djelatnicima sklapaju odnose o kojima ovisi njihovo adekvatno i ispunjeno življenje u domu. Ti odnosi trebaju biti osnovani na povjerenju, međusobnom poštivanju, razumijevanju i empatiji. Nositelji odgojno-obrazovne djelatnosti u školskoj ustanovi su učitelji, nastavnici, stručni suradnici, ravnatelj i ostali radnici (NN, 2024), a prema tome se može zaključiti da su u domskoj ustanovi to ravnatelj, stručni suradnici i odgajatelji. Oni trebaju surađivati i zajednički raditi na razvijanju mogućih potencijala djece. Sovar (2021) ističe nužnost timskog duha i kohezije koja doprinosi cjelokupnom radu ustanove i konzistentnosti ciljeva. Navodi dijeljenje važnih informacija, uočavanje kvalitete i vrijednosti drugih te davanje povratnih informacija kao najvažnije aspekte timskog rada.

5.1. Ravnatelj i domski odbor

Rosić (2007) napominje kako učeničkim domom upravljaju ravnatelj i domski odbor kojeg čini sedam do jedanaest članova. Etički kodeksi i poslovници domskih odbora raznih domova u Republici Hrvatskoj i dan danas propisuju toliki broj članova. Ravnatelj je poslovodni i pedagoški rukovoditelj doma; on organizira rad učeničkog doma, predstavlja dom i snosi odgovornost za zakonitost rada. Ravnatelj predlaže odgojno-obrazovni program i mjere za unaprjeđenje rada, izvješćuje o rezultatima rada, donosi konačne odluke o zaposlenju i otpuštanju djelatnika, surađuje sa domskim odborom i odgajateljskim vijećem te brine za provođenje njihovih odluka, surađuje sa drugim ustanovama i institucijama te obavlja sve druge poslove ustanovljene statutom (Rosić, 2007). Staničić i Resman (2020) ističu kako ravnatelj danas ima jasno definirane i pravno regulirane zadaće, veću odgovornost prema državi, veću moralnu odgovornost prema djeci, roditeljima, učiteljima, odgajateljima i stručnim suradnicima. Ravnatelj je stalno pod kontrolom i očekivanjima javnosti, a od njega se očekuje da vodi ustanovu kao učeću i učinkovitu organizaciju (Staničić i Resman, 2020).

Domski odbor predstavlja organ upravljanja domom, a njegove dužnosti su donositi godišnji plan i program, vrednovati ostvarivanje programa, ocjenjuje rezultate odgojno-obrazovnog rada i unaprjeđuje ga, predlaže ravnatelju odluke o zaposlenju djelatnika i prestanku radnog odnosa, rješava prigovore učenika i roditelja i obavlja sve druge poslove propisane zakonom i statutom učeničkog doma (Rosić, 2007).

5.2. Stručni suradnici

Rosić (2007) naglašava kako je uloga stručnih suradnika prvenstveno bila samo pomoć ravnatelju, a onda su bili usmjereni na pomaganje učenicima oko usvajanja gradiva. Danas je ta uloga uvelike drugačija i od većeg značaja. Stručni suradnici su, zajedno sa ravnateljem, nositelji razvojne pedagoške djelatnosti doma i škole. To su psiholog, pedagog, defektolog, socijalni djelatnik i knjižničar. Prema Konceptiji razvojne pedagoške djelatnosti stručnih suradnika njihova temeljna funkcija je da potiču, anticipiraju, usmjeravaju i unapređuju odgojno-obrazovni proces pri tom uvažavajući znanstvene spoznaje i znanstveno-stručni rad (Jurić i sur., 2001). Područja razvojne pedagoške djelatnosti prema Konceptiji razvojne pedagoške djelatnosti stručnih suradnika su:

1. priprema za ostvarenje programa odgojno-obrazovne djelatnosti
2. neposredno sudjelovanje u procesu
3. praćenje i vrednovanje procesa
4. stručno usavršavanje i osposobljavanje djelatnika
5. informacijska i dokumentacijska djelatnost (Jurić i sur., 2001).

Rosić (2007) ističe koliko je važno imati stručni tim u domu s obzirom na složenost domske ustanove i potreba djece i mladih. Njima treba pružiti pomoć u razvoju, učenju i pri završetku školovanja, u prevenciji ponašanja i organizaciji slobodnog vremena, a to je neostvarivo bez stručnih suradnika (Rosić, 2007).

5.2.1. Stručni suradnik pedagog

Konceptija razvojne pedagoške djelatnosti stručnih suradnika definira pedagoga kao najšire profiliranog stručnog suradnika koji sudjeluje u svim fazama odgojno-obrazovnog procesa, surađuje sa svim subjektima djelovanja, istražuje i analizira odgojni i nastavni rad, predlaže mjere za unapređenje, uvodi inovacije i brine o stručnom usavršavanju svih djelatnika (Jurić i sur., 2001). Staničić i Resman (2020) navode kako pedagog svojim radom pridonosi kvaliteti odgojno-obrazovnog procesa, učinkovitosti ustanove i postignućima djeteta. Vican i sur. (2022) ističu kako pedagog svojim znanjem, vještinama i sposobnostima doprinosi unapređivanju odgojno-obrazovnog procesa, a njegov doprinos ogleda se u poslovima koje obavlja u sklopu svog zanimanja za koje je visokoškolsko obrazovan. Oni nabrajaju najčešće poslove koje pedagog obavlja i svrstavaju ih u tri skupine:

1. Savjetodavni rad, neposredan odgojno-obrazovni rad i suradnja s drugim djelatnicima i roditeljima
2. Organizacija, praćenje i unapređivanje odgojno-obrazovnog procesa, suradnja s djelatnicima u radu s djecom s posebnim potrebama
3. Planiranje i programiranje, izrada pedagoške dokumentacije, osiguravanje i unapređivanje kvalitete

Prva razina odnosi se na najučestalije poslove pedagoga u kojima njegova individualnost i socijalne kompetencije dolaze do izražaja i pridonose građenju njegovog profesionalnog identiteta. Profesionalni identitet pedagoga prvenstveno započinje njegovim visokoškolskim obrazovanjem, odnosno studijem pedagogije na kojem stječe temeljna znanja potrebna za svoj rad. Osim na profesionalnom obrazovanju, profesionalni identitet pedagoga temelji se i na profesionalnom djelovanju, odnosno primjeni stečenih znanja u praksi (Vican i sur., 2022). Staničić i Resman naglašavaju kako stručni suradnik pedagog svoj identitet temelji na pojedinačnom i grupnom savjetovanju djece i roditelja, ali i na činjenici da se dijete nalazi pod utjecajem okoline. Svaki pedagog oblikuje savjetodavni rad na svoj način uzimajući u obzir svoje vještine, kompetencije, procjenu i predmet situacije (Staničić i Resman, 2020).

Staničić (2000, prema Staničić i Resman 2020) navodi pet osnovnih kompetencija koje bi pedagog trebao imati za uspješno obavljanje svog rada:

1. Osobna kompetencija koja se odnosi na doživljavanje, ponašanje i reagiranje pedagoga, a prepoznaje se kroz njegovu odlučnost, inteligenciju, samopouzdanje, iskrenost, inicijativnost, komunikativnost i drugo.
2. Razvojna kompetencija koja prikazuje usmjerenje pedagoga na unapređenje i razvoj ustanove te uključuje znanja i vještine vezane uz to – stvaranje vizije, uvođenje inovacija, korištenje tehnologije i poznavanje potreba djece.
3. Stručna kompetencija uključuje sva znanja i sposobnosti koje pedagogu omogućuju ostvarivanje njegovih područja rada.
4. Socijalna kompetencija uključuje znanja i sposobnosti vezane za međuljudske odnose: uspješan rad s ljudima, osjetljivost za probleme i potrebe, razumijevanje ljudskih odnosa, motivacija suradnika, interakcija i timski rad, empatičnost, poštivanje i iskrenost.
5. Akcijska kompetencija koja se odnosi na praktično djelovanje pedagoga: neposredni rad na osiguravanju uvjeta, suradnja, rješavanje problema, poticanje na rad, vođenje prema svojoj viziji (Staničić i Resman, 2020).

5.2.2. Stručni suradnik psiholog

Stručni suradnik psiholog prema Konceptiji razvojne pedagoške djelatnosti stručnih suradnika je stručnjak koji primjenjuje znanstvene spoznaje psihologije u svom radu. On također ima veliku ulogu u odgojno-obrazovnoj djelatnosti doma s obzirom da primjenjuje psihologijske teorije i savjetodavni rad u svom radu s djecom. Opseg njegove djelatnosti obuhvaća analizu domske zbilje, individualni i grupni rad s djecom i suradnju s ostalim djelatnicima (Jurić i sur., 2001). Prema članku 20. *Pravilnika o tjednim radnim obvezama učitelja i stručnih suradnika u osnovnoj školi* psiholog planira i programira rad, trudi se ukloniti teškoće koje djeca imaju, potiče njihov razvoj i pruža im potporu oko očuvanja psihičkog zdravlja, izrađuje dokumentaciju i preventivne programe, surađuje s drugim ustanovama i provodi stručno usavršavanje (NN, 2014).

Standardi rada psihologa u socijalnoj skrbi određuje poslove psihologa koji se odnose se na:

- planiranje budućnosti korisnika s obzirom na njihove nepovoljne prilike
- rast i razvoj korisnika
- odnose korisnika sa užom i širom društvenom zajednicom
- pomoć u promjeni ponašanja i cjelokupne životne situacije (Hrvatska psihološka komora, 2019).

Temeljne zadaće psihologa u socijalnoj skrbi su:

- prikupljanje informacija o korisnicima i psihodijagnostika
- psihologijsko savjetovanje
- dokumentacija
- stručno usavršavanje i vrednovanje (Hrvatska psihološka komora, 2019).

5.3. Odgajatelj

Odgajatelj je djelatnik koji je najčešće i u najbližem kontaktu s djecom. Djeca s odgajateljem sklapaju odnos koji bi trebao biti blizak, pun povjerenja i poštivanja, a da bi do toga došlo odgajatelj treba posjedovati određene kompetencije koje će mu pomoći u adekvatnom postupanju sa djecom. Prema Rosiću (2001 i 2007) odgajatelj je stručna osoba koja vrši odgojno-obrazovni rad u domu u kojem se razvijaju osobine djece i njega samoga, u kojem daje podršku djeci u njihovu odrastanju i pronalazi rješenja za nepovoljne prilike učenika uz pomoć svog autentičnog stila rada. U učeničkom domu odgajatelj potiče i osposobljava učenike za uspješan završetak školovanja, rad i život, metodama rada koje se temelje na zamišljenom programu ali i realnim efektima u odgoju (Rosić, 2007). On svoj autoritet gradi stvaranjem povjerenja, poštivanjem osobitosti učenika, uvažavanjem mogućih razlika, razumijevanjem i

empatijom (Knežević, 2022). Ne postoji specifičan studij za zanimanje odgajatelja, već to mogu biti osobe koje imaju završen studij psihologije, pedagogije, socijalne pedagogije, socijalnog rada, socijalne politike, politologije, sociologije, filozofije, fonetike, logopedije, edukacijske rehabilitacije, kineziologije, teologije, ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, radne terapije ili studij za radno mjesto učitelja ili nastavnika (*Pravilnik o mjerilima za pružanje socijalnih usluga*, NN, 2022).

Prema Kneževiću (2022), dobar odgajatelj mora snažno djelovati na djecu i njihov sustav vrijednosti, stalno pratiti i vrednovati rad djece, biti kreativan te surađivati s roditeljima i nastavnicima. Dostupan je i drugim odgojnim skupinama, odgajateljima i djelatnicima doma s kojima u suradnji unapređuje odgojno-obrazovni rad. Polegubić (2023) ističe da je odgajatelj vrlo važan u procesu osnaživanja djece i mladih što opisuje kao izgradnju autonomije i suradnje. U tom procesu, odgajatelj postaje aktivni partner djece i pomaže im postati slobodna, samostalna i djelotvorna osoba.

Stilin (2005) navodi kako su kompetencije odgajatelja kombinacija znanja i primjene tog znanja, karakteristika, vještina, osobina i ponašanja koja odgajatelj treba imati kako bi adekvatno izvršio svoje dužnosti. Autorica spominje *Tuning projekt* koji navodi 30 osnovnih kompetencija svrstanih u tri kategorije: instrumentalne kompetencije koje se odnose na kognitivne, lingvističke, tehnologijske i metodološke sposobnosti, interpersonalne kompetencije koje se vezuju uz društvene interakcije i suradnju te systemske kompetencije koje se odnose na kombinaciju znanja i sposobnosti. Neke od tih 30 generičkih kompetencija su: sposobnost analize i sinteze, sposobnost organiziranja i planiranja, poznavanje materinjeg i drugog jezika, rješavanje problema, timski rad, kritičke i samokritičke sposobnosti, prihvaćanje raznolikosti, primjena znanja u praksi, istraživačke vještine, sposobnost prilagodbe, želja za uspjehom itd. (Stilin, 2005). Sovar (2021) navodi pregled različitih podjela kompetencija odgajatelja tijekom povijesti te ističe kako je njihova aktualnost neupitna unatoč godini izdavanja. Ističe kako su procjenjivanje, planiranje i vrednovanje nužne kompetencije jer su to ujedno i temeljna područja odgajateljeva rada. Poseban naglasak Sovar stavlja na komunikaciju kao metakompetenciju i kao preduvjet rada s djecom. Autorica zaključuje da su kompetencije multidimenzionalan konstrukt koji čine znanja, funkcije, stavovi i osobnost odgajatelja.

Odgajatelj treba imati pedagoški autoritet koji koristi za otkrivanje i podržavanje onoga što dijete ili mlada osoba jest, a ne za preoblikovanje djeteta u ono što on misli da dijete treba biti. Odgajatelj uvažava i potiče inicijativu djece te im osigurava poticajne uvjete za kontinuiranu izgradnju svojih znanja (Hrvatić i Klapan, 2012). Slana (2005) pobliže pojašnjava rad

odgajatelja u grupi i rad s pojedincem. Odgajatelj u odgojnoj grupi mora stvarati adekvatnu socijalnu klimu u kojoj će se svaki pojedinac osjećati sigurno i u kojoj svatko može iznositi svoja stajališta i interese. On organizira uvjete i stvara poticajnu sredinu za učenje, sprječava nastajanje problema, potiče djecu na traženje rješenja, organizira različite grupne radove i provodi savjetodavni rad na razini cijele skupine. Odgajatelj radi i stvara odnos i sa svakim pojedincem zasebno, a da bi to bilo moguće mora dobro poznavati djecu, prihvatiti ih kakvi jesu i uspostaviti povjerenje. Rad s pojedincem je upravo to, pojedinačan, i stoga nema pravila u takvim slučajevima. Odgajatelj primjećuje probleme djece, sakuplja informacije, savjetuje se sa suradnicima i onda daje savjet djetetu, a ako je potrebno uputi ga i kod drugih stručnjaka (Slana, 2005). On je najvažniji u poticanju socijalnog razvoja, kritičkog i samo-usmjerenog učenja koje dovodi do stvaranja otpornosti i osjećaja vrijednosti kod djece (Blažević, 2016).

Stilin (2005) pobliže pojašnjava stil rada odgajatelja i opisuje ga kao jedinstven i prepoznatljiv dio osobnosti. Stil rada odgajatelja temelji se na njegovom iskustvu, znanju i viziji. Autorica objašnjava stil rada pomoću tri stila rukovođenja: autokratski, demokratski i laissez-faire stil. Autokratski stil podrazumijeva apsolutnu moć odgajatelja. On provodi jednosmjernu komunikaciju i na njega ne utječu reakcije drugih. Sve aktivnosti planira sam, ne uzimajući u obzir stavove djece i kolega. S takvim odgajateljem djeca nisu opuštena, osjećaju nelagodu u razgovoru s njim i boje se iznositi svoja mišljenja. Demokratski stil podrazumijeva sudjelovanje u donošenju odluka, a time i dobre međuljudske odnose. Sve odluke se donose zajedničkim dogovorom, prisutna je dvosmjerna i ugodna komunikacija. Takav odgajatelj često razgovara s učenicima, promjene uvodi postepeno, uvažava mišljenja djece i ugodan je za razgovarati. Laissez-faire stil se odnosi na odgajatelja koji izbjegava vođenje, uzdržava se od intervencije i ne obavještava druge o rezultatima rada. Takav radnik pušta drugima na slobodu da odlučuju umjesto njega i biraju svoje zadaće, a samim time njegov utjecaj ne dopire dovoljno do djece.

6. Djelatnosti domskih ustanova

Domska ustanova može se gledati kao organizacija zbog toga što je to institucija koja vrši proces organiziranja i dobiva rezultate organiziranja. Područja rada odgojno-obrazovne ustanove kao organizacije odnose se na aktivnosti koje se odvijaju unutar ustanove, a uz pomoć kojih ustanova ostvaruje svoju misiju, viziju i ciljeve. Pet je takvih područja: strategija rada, poslovanje ustanove, odgojno-obrazovni proces, skrb za ljudski potencijal i suradnja s okruženjem (Staničić i Resman, 2020).

Staničić i Resman (2020) grafički su prikazali aktivnosti koje pojedina područja uključuju. Strategija rada uključuje sljedeće aktivnosti: razvojna orijentacija, misija i vizija ustanove, kurikulum, planovi i programi, razvojni projekti te praćenje vrednovanje. Poslovanje ustanove odnosi se na zakonitost poslovanja, gospodarenje fizičkim resursima, financijsko poslovanje, usluge i osmišljavanje prihoda te organizaciju i koordinaciju rada. Odgojno-obrazovni proces uključuje planiranje i organiziranje procesa, praćenje, analiziranje i vrednovanje, unapređivanje pedagoškog procesa, uvođenje novih programa i inovacija te stvaranje klime i kulture. Skrb za ljudski potencijal odnosno skrb za radnike ustanove usmjerena je na potrebe i politike zapošljavanja, kriterije i procedure izbora radnika, uvođenje u rad i suradnju, profesionalni razvoj zaposlenih te vrednovanje doprinosa i nagrađivanje. Suradnja s okruženjem odnosi se na suradnju s upravnim i stručnim tijelima, identitet ustanove i predstavljanje u javnosti, savjetodavno-konzultativni rad s roditeljima, lokalnu, nacionalnu i međunarodnu suradnju i sudjelovanje okruženja u radu ustanove (Staničić i Resman. 2020).

6.1. Načela odgojnog rada

Kao takva organizirana društvena djelatnost odgojni rad u domovima odvija se prema određenim načelima, temeljnim zahtjevima i pravilima ponašanja. Načela odgojnog rada nastaju iz komunikacijskog odnosa i djelovanja odgajatelja i djece, a njihovo poznavanje temelj je uspješnog rada ustanove. Ona vrijede za sve subjekte odgoja, predstavljaju orijentaciju i cilj i primjenjuju se u svim fazama djelovanja (Rosić, 2007).

Vukasović (1994, 333-346, prema Rosić, 2007) nabroja 9 odgojnih načela proizašlih iz analize odgojnog procesa:

1. Načelo svrsishodnosti koje proizlazi iz jasnoće cilja i temelji se na trima pretpostavkama: poštivanje etičkih osnova odgojnog rada, posjedovanje perspektive

odgojnog rada i čvrstoće uvjerenja u uspjeh. Vrlo je važno izabrati adekvatne metode, sredstva i postupke za rad koji će dovesti do uspjeha.

2. Načelo aktivnosti koje se temelji na trima pretpostavkama: aktiviranje djece odgovarajućim metodama i sredstvima, uključivanje procesa samoodgajanja i aktivno sudjelovanje djece u domu. Ovo načelo zahtijeva razumijevanje, razmišljanje, pronalaženje, primanje i davanje znanja od svakog odgajatelja i odgajanika.
3. Načelo pozitivne orijentacije koje se temelji na primjećivanju dobrih postupaka djece, povjerenju, poštivanju i izvršavanju dužnosti. Odgajatelj koristi pozitivnu orijentaciju, potiče ju i postiže očekivane rezultate u djetetovu razvoju.
4. Načelo mnogostranosti koje proizlazi iz namjere cilja i zadaća, opće ljudske prirode i aktivnosti djece. Ovo načelo zahtijeva iskorištavanje svih mogućnosti i protiv svake je ograničenosti.
5. Načelo primjerenosti koje se odnosi na poznavanje razvoja djece, adekvatan izbor metoda i postavljanje zadataka primjerenih odgajanicu. Ovo načelo zahtijeva poznavanje općih zakonitosti razvoja i osnivanje odgoja na temelju osobitosti, dobi, spola, i moralne zrelosti odgajanika.
6. Načelo individualizacije koje se zasniva na mogućnostima, snagama, i osobinama svakog pojedinog odgajanika. Odgojni cilj je za svakoga isti, ali metode i postupci kojima se dolazi do njega razlikuju se od odgajanika do odgajanika. Načelom individualizacije odgajanika se uči učenju i poticanju za rad, suradnju i samoobrazovanje.
7. Načelo socijalizacije kojim se odgajanika uključuje u rad grupe, postupno djeluje na njega da prihvati pravila zajedničkog rada i života te tako potiče sinteza jedinstva.
8. Načelo jedinstvenosti koje se osniva na jedinstvu informiranja, tumačenja, i poštivanju stavova. Temelji se na jedinstvu zahtjeva i jedinstvu utjecaja, zahtjevi moraju biti dobro objašnjeni i podupirati se međusobno.
9. Načelo dosljednosti zahtijeva dosljednost, skladnost i sustavnost djelovanja odgajatelja. Ako odgajatelj nije skladan sa samim sobom i odstupa od svoje discipline, dijete počinje izbjegavati svoje dužnosti (Vukasović 1994, 333-346, prema Rosić, 2007).

6.2. Metode odgojnog rada

Rosić (2007) navodi metode kojima se ostvaruje odgojni rad. Metode predstavljaju model, logički postupak, put kojim se dolazi do odgojno-obrazovnih ciljeva i zadataka. One

omogućavaju način rada, usmjerenost, kvalitetu komunikacije i dovode do promjena kod djece i mladih te zadovoljavanja njihovih potreba. U radu domskih ustanova koriste se različite metode koje se međusobno nadovezuju, a na njihov izbor utječe situacija u kojoj se nalazi odgajnik i odgajatelj (Rosić, 2007).

Prema Rosiću (2007) metode odgojnog rada možemo podijeliti na:

1. Metoda poučavanja

Ova metoda većinom se ostvaruje u obliku objašnjavanja, etičkog razgovora, predavanja i referiranja. Objašnjavanje odgajatelj koristi kako bi objasnio pravila, prava, zadaće i stavove odgajniku u domu. Ono mora biti jasno i primjereno razvoju i osobitosti odgajnika te popraćeno raznim primjerima. Način na koji odgajatelj objašnjava ovisi o kompliciranosti onoga što objašnjava. Etički razgovor koristi se za produbljivanje moralnih shvaćanja, razvoj osobnost i razvoj privrženosti domu. Metodom etičkog razgovora dobivaju se pozitivni rezultati u kreiranju moralne klime, suradnje i stvaralaštva. Ova metoda traži od odgajatelja da bude razumljiv, tolerantan, strpljiv i da zna rješavati probleme. Predavanje u odgojno-obrazovnoj ustanovi mora biti jasno, konkretno, dobro isplanirano i osmišljeno te mora potaknuti djecu na aktivno slušanje i sudjelovanje. Referiranje se odnosi na izvješća, radove, priopćenja i rasprave u kojima djeca iznose svoje stavove i osvrte (Rosić, 2007).

2. Metoda uvjeravanja

Uvjeravanje kao metoda uvijek ima emocionalnu podlogu. Prihvatanje stavova i vrijednosti ovisi o učinku uvjeravanja odgajnika. Predmet uvjeravanja treba jako dobro objasniti, opravdati, dokazati etičku vrijednost kako bi ona kod odgajnika prouzrokovala osjećaj zadovoljstva i potakla ga na promjenu. Metoda uvjeravanja najčešće se ostvaruje u obliku vrednovanja i stvaranja ideala. Vrednovanje je važan dio odgojno-obrazovnog procesa s obzirom da predstavlja jedno od najvažnijih područja rada. To je komplicirani postupak kojim se ocjenjuje rad učenika i njihovo ponašanje, a mora biti pravedno i provedeno prema unaprijed utvrđenim pravilima. Stvaranje ideala se ostvaruje razvojem i ima poticajnu funkciju. Prema idealima učenici formiraju ciljeve do kojih dolaze svojom djelatnošću i radom. Odgajatelj treba podržati odgajnike u njihovom izboru ideala. On sam može biti ideal i zato treba imati adekvatan odnos prema radu, poštivati pravila ponašanja i zajedničkog rada (Rosić, 2007).

3. Metoda navikavanja

Stvaranje navika, sistematsko djelovanje i vježbanje dovodi do uspjeha u odgojnom radu. Ovu metodu treba se primjenjivati gdje god i kad god je moguće. Odgajatelji potiču navike higijene, čistoće, urednosti, prehrane i slično. Ti poticaju imaju motivirajuću i ohrabrujuću ulogu te ih zbog toga treba što češće koristiti. Metoda navikavanja ostvaruje se najčešće kroz vježbanje u adekvatnim postupcima i navikavanje u procesu rada. Vježbanjem u adekvatnim postupcima odgajanje se potiče na razvijanje raznih navika poput onih zdravstveno-higijenskih, moralnih, radnih, ekoloških i rekreativnih. Vježbanje treba biti konkretizirano, jasno, organizirano, poticajno i usmjereno određenom cilju. Tako navike postaju automatske i dolaze iz unutrašnje potrebe. Navikavanje u procesu rada odnosi se na stvaranje navika direktnim radnim aktivnostima poput čišćenja, učenja, samoposluživanja i dr. Takav rad treba biti dobro osmišljen i funkcionalan, a tako postaje potreba odgajanja da ide u smjeru svog cilja i školuje se za željeno zanimanje (Rosić, 2007).

4. Metoda sprečavanja

Negativni utjecaji i posljedice često se nađu u odgojnom radu. Odgoj tako ima preventivnu ulogu i njegov cilj je da ih potisne, ukloni i onemogući njihovo negativno djelovanje. U tome je vrlo važan savjetodavni rad kojim odgajatelj preusmjerava motive negativnog postupanja odgajanja. Metoda sprečavanja ostvaruje se kroz dva oblika: usmjeravanje i prisiljavanje. Usmjeravanje se koristi da unaprijed ukloni negativne utjecaje. Odgajatelj pri usmjeravanju mora dobro poznavati odgajanja, zamijeniti negativni motiv, poticati ga na neku drugu aktivnosti i postaviti mu nove zadatke. Prisiljavanje se koristi samo onda kada ne postoji drugačije rješenje za potiskivanje namjernog negativnog djelovanja odgajanja. Sredstva prisiljavanja mogu biti zabrana, opomena, zahtjev, nadzor, prijetnja, kazna i njih odgajatelj koristi oprezno i postupno, ne pretjerano. Također, prilikom njihove primjene, odgajatelj ističe i pozitivne osobine odgajanja i potiče ga na promjenu (Rosić, 2007).

Knežević (2022) nabraja još neke metode odgojnog rada iz svoje prakse: šala, kviz-iranje, vođenje dnevnika snova, traženje osobnog puta kroz postojanje, bonton-iranje, zahtjev koji ostavlja mogućnost izbora, oslobađanje odgajanja nametnute mu uloge i individualni razgovor. Smatra da odgojno-obrazovni djelatnik uvijek treba unijeti humor u odgojne situacije, organizirati kvizove, poučavati pravilnom ponašanju, davati djeci izbor oko određenih zadataka, pomagati im stvoriti sliku o sebi, izražavati svoje osjećaje i očekivanja te razgovarati i saslušati djecu.

6.3. Sredstva odgojnog rada

Rosić (2007) nabraja i sredstva odgojnog rada koja potiču djecu na sustavnost i sprečavaju ih u lošim postupcima. Ona se koriste u metodama odgojnog rada te su tako direktno povezana s njima. Odgojna sredstva mogu biti: sredstva usmjeravanja, sredstva poticanja i sredstva sprečavanja. Sredstva usmjeravanja koriste se u obliku savjeta, primjera, igre, rada, dnevnog reda, stvaranja ideala i kulturne razonode. Sredstva poticanja su priznanje, nagrada, pohvala, natjecanje i obećanje, a sredstva sprečavanja nadzor, upozorenje, zahtjev, skretanje i kazna (Rosić, 2007).

6.4. Odgojni sadržaji u domovima

Rosić (2007) odgojni sadržaj dijeli na sljedeća odgojna područja:

1. zdravstveno-higijensko, rekreativno i ekološko područje
2. intelektualno područje
3. moralno i društveno područje
4. radno-odgojno područje
5. slobodne aktivnosti
6. kulturno-zabavni život
7. povezanost doma i socijalne sredine (Rosić, 2007, 113).

Rosić (2007) naglašava da, kako bi se realiziralo zdravstveno-higijensko, rekreativno i ekološko područje, dom mora osigurati zdravu i pravilnu prehranu djeci, pravilan raspored dnevnog rada, adekvatnu organizaciju tjelesnih i rekreativnih aktivnosti, neremećen san. Društveno-zabavni život ostvaruje se u dva oblika. Jedan je vezan uz posebne prigode, proslave i blagdane, a drugi se odnosi na redoviti oblik zabave koji se organizira u određenom danu svakog tjedana ili mjeseca.

6.4.1. Učenje u domu

Prema Rosiću (2007) učenje u domu pripada intelektualnom području odgojnog sadržaja. Učenje se organizira prema zajedničkom dogovoru učenika i odgajatelja koji utvrđuju točno vrijeme i raspored. Za to vrijeme dom ne organizira nikakve druge aktivnosti i tada vlada mir i tišina. Učenje se treba organizirati u više oblika: u skupini, u obliku individualnog rada, u stalnoj skupini učenika, u parovima, po strukama i srodnim zanimanjima, kao pomoć u

savladavanju gradiva. Vrlo je važno i provjeravati rezultate učenja. Učenik samostalno provjerava svoje rezultate i uspoređuje ih sa tuđima, te tako primjećuje svoje pogreške i radi na njihovom ispravku (Rosić, 2007).

Klapan (1996) ističe da je organizacija učenja jedan od osnovnih zadataka učeničkog doma. Učenje u domu prilagođeno je i podređeno zahtjevima škole i stoga domski rad slijedi smjernice nastavnog plana i programa kako bi ostvario potencijale učenika. Odgajatelj u domu treba imati osobine nastavnika jer je on voditelj tih aktivnosti. Njegov autoritet osnovan je na stručnosti i znanjima koja djeca nemaju. Ne postoji odgajatelj koji zna svaki predmet jednako dobro kao i nastavnik i prosto je nemoguće da je stručno kompetentan za svaki predmet. Zato odgajatelj treba poticati učenike i na samostalno dolaženje do rješenja (Klapan, 1996).

Postoje različiti modeli organizacije učenja u učeničkom domu (Klapan, 1996):

1. Svrstavanje s obzirom na spol:
 - a) ženske skupine
 - b) muške skupine
 - c) mješovite skupine
2. Svrstavanje s obzirom na individualne sposobnosti:
 - a) skupina prosječnih učenika
 - b) skupina učenika s teškoćama
 - c) skupina nadarenih učenika
 - d) mješovita skupina učenika
3. Svrstavanje s obzirom na dob:
 - a) skupina učenika prvih razreda
 - b) skupina učenika drugih razreda
 - c) skupina učenika trećih razreda
 - d) skupina učenika četvrtih razreda
 - e) mješovita skupina učenika
4. Svrstavanje s obzirom na školski uspjeh:
 - a) skupina učenika s nedovoljnim ocjenama
 - b) skupina učenika s dovoljnim uspjehom
 - c) skupina učenika s dobrim uspjehom
 - d) skupina učenika s vrlo dobrim uspjehom
 - e) skupina učenika s odličnim uspjehom
 - f) mješovita skupina s obzirom na uspjeh

5. Svrstavanje s obzirom na srednju školu:
 - a) skupine učenika prema vrsti škole
 - b) mješovite skupine
6. Svrstavanje s obzirom na nastavni predmet:
 - a) skupine prema nastavnim predmetima
 - b) mješovite skupine
7. Svrstavanje prema socijalnim oblicima rada:
 - a) frontalni rad
 - b) individualni rad
 - c) grupni rad
 - d) rad u parovima
8. Svrstavanje s obzirom na stručni profil odgajatelja
 - a) specijalizirani odgajatelji
 - b) odgajatelji općeg tipa
9. Svrstavanje s obzirom na uvjete učenja:
 - a) rad u višenamjenskim prostorijama
 - b) rad u specijaliziranim učionicama
10. Svrstavanje s obzirom na radno mjesto učenika:
 - a) učenik ima svoje stalno mjesto
 - b) učenik nema svoje stalno mjesto
11. Svrstavanje prema stupnju samostalnosti učenika
 - a) učenici koji mogu raditi samostalno
 - b) učenici koji moraju biti vođeni (Klapan, 1996, 101-109).

6.4.2. Slobodne aktivnosti

Pored svih obaveza i zadaća u domu, vrlo je važno da djeca imaju i svoje slobodno vrijeme. Dom kao odgojno-obrazovna ustanova može i treba organizirati neke aktivnosti koje djeca mogu koristiti kao razonodu. Knežević (2022) ističe kako slobodne interesne aktivnosti razvijaju stvaralačku maštu kod odgajanika. Uzimajući to u obzir, dom treba organizirati likovne i glazbene radionice, plesne, dramske i novinarske skupine. Autor naglašava kako time djeca razvijaju ustrajnost, sposobnost vježbanja, sklad i kreativnost. Također se pritom oslobađaju loših osjećaja, pronalaze svoj umjetničko-izražajni stil i formiraju se kao ličnost. Osim umjetničkih aktivnosti, potrebno je organizirati i sportsko-rekreativne za koje također

vrijedi sve prethodno rečeno. Centar za pružanje usluga u zajednici Klasje Osijek pruža djeci različite načine provođenja slobodnog vremena, primjerice kroz likovne i keramičarske radionice djeca izrađuju čestitke, oslikavaju različite predmete, izrađuju predmete od gline i sl. Na domskom dvorištu organiziraju se različite sportske aktivnosti i natjecanja. Djeca sudjeluju u dramskoj, folklornoj, keramičarskoj, sportskoj, domaćinskoj skupini i skupini botaničara i prirodnjaka, a aktivnosti se organiziraju prema dogovoru djece i odgajatelja (Centar za pružanje usluga u zajednici Klasje, bez dat.).

Rosić (2005) ističe kako svaka slobodna aktivnost sadrži svoj plan rad, cilj, zadatke, načine, metode, sredstva, mjesto i vrijeme izvođenja, materijalne pretpostavke i dr. Također naglašava ulogu odgajatelja kao voditelja, ali i njegovu suradnju sa ostalim stručnjacima i učenicima. Vrlo je važno da organizirane aktivnosti zadovoljavaju unutarnje potrebe djece i da djeca svojom voljom sudjeluju u njima. One su namijenjene svoj djeci, bez izuzetaka, i stoga njihov program mora biti inkluzivan i prilagođen svima (Rosić, 2005).

Iskorištavanje slobodnog vremena, gledajući iz perspektive pedagogije, provodi se kroz tri oblika: formativni (domskim sadržajem potiče se razvoj ličnosti), preventivni (jačaju se zaštitni čimbenici, a smanjuju oni rizični) i kurativni (djecu se preodgaja) (Rosić, 2007). Iz perspektive odgajanja, slobodno vrijeme najčešće koriste u obliku odmora, rekreacije ili razvoja ličnosti. Djeca se odmaraju tako da pasivno provode vrijeme u domu, idu u šetnje, na izlete, kupanje i slične lagane aktivnosti. Vrijeme mogu provoditi i kroz aktivni odmor, odnosno rekreaciju, a i s ciljem razvoja ličnosti putem obrazovnih, kulturnih, umjetničkih i drugih ljudskih djelatnosti (Rosić, 2007).

Rosić (2005) spominje i kakav odgajatelj treba biti u pedagogiji slobodnog vremena. Dakle, odgajatelj mora poticati samoaktivni razvoj pojedinca, izazivati njegove sposobnosti, preuzeti ulogu komunikatora, animatora, inicijatora i terapeuta, poticati razvijanje područja u kojima se pojedinac dobro snalazi i poznavati najnovije medije i tehnologiju. Odgajatelj učenicima pomaže, savjetuje ih, usmjerava za pravilno iskorištavanje slobodnog vremena, pruža im zanimljive sadržaje koji će ih okupirati, osloboditi napetosti, ojačati i osigurati im sreću i zadovoljenje. Uspješan odgajatelj u tim aktivnostima je dosljedan, optimističan i uvjeren u sposobnosti odgajanja. Odgajatelj kao voditelj slobodnog vremena treba utvrditi kratkoročne i dugoročne ciljeve, utjecati na aktivnosti u ostvarivanju tih ciljeva, potaknuti pozitivne promjene kod djece i na koncu dati slobodu izbora djeci (Rosić, 2005).

Blažević i Matijašević (2021) ističu kako osim razonode i odmora, slobodne aktivnosti imaju i funkciju osobnog razvoja. Kao najznačajnije ističu umjetničke aktivnosti koje, korištenjem interdisciplinarnog pristupa, kod djeteta potiču razvoj potpunog umjetničkog stvaralaštva. U tome je vrlo važan odgajatelj koji svojim strategijama vodi aktivnosti prilagođene djeci, a za to je potrebna visoka razina kompetentnosti. Odgajatelj ne smije planirati aktivnosti ovisno o vlastitim željama već ih prilagoditi djeci i njihovim sklonostima. Kako bi što bolje ispunio svoju ulogu, odgajatelj može ići na dodatna stručna usavršavanja koja će mu pomoći u što kvalitetnijoj provedbi aktivnosti (Blažević i Matijašević, 2021).

U slobodnim aktivnostima također treba pratiti određena načela: načelo slobode izbora aktivnosti, načelo interesa, načelo individualnosti, načelo raznovrsnosti, načelo dobrovoljnosti, načelo osobnog izbora, načelo organiziranosti, načelo primjerenosti, načelo aktivnog sudjelovanja, načelo smislenosti, načelo amaterizma, načelo discipliniranosti (Rosić, 2005). To znači da voditelji trebaju dati širok izbor aktivnosti, dopustiti djeci da po svojim potrebama i interesima odluče o izboru, organizirati sadržaje koji imaju adekvatan cilj, prilagoditi aktivnosti mogućnostima djece, birati aktivnosti iz različitih područja i stvoriti opuštenu, neformalnu atmosferu (Rosić, 2005).

6.4.3. Povezanost sa zajednicom

Povezanost učeničkog doma sa socijalnom sredinom jedno je od područja odgojnog sadržaja. Ono se ostvaruje suradnjom s roditeljima i suradnjom s razrednicima, odnosno školom (Knežević, 2022).

Knežević (2022) napominje kako je i odgajateljima i roditeljima važno što i jedni i drugi misle o djetetu i što im dijete govori. I roditelji i odgajatelji očekuju poštovanje i priznanje za rad jedni od drugih. Roditelji očekuju pozitivna mišljenja o svom djetetu, a odgajatelji o svom djelovanju. Odgajateljeva zadaća je da komunicira s roditeljima, da ih pita o čemu dijete priča kada dođe kući jer tako dobiva povratne informacije za svoj rad i različite informacije koje će mu pomoći u boljem razumijevanju djeteta. S roditeljima treba komunicirati kada dijete učini nešto loše, ali i kada dijete postigne neke dobre rezultate u školi i domskim aktivnostima, kada održava čistoću sobe, ljubazno se odnosi prema djelatnicima i drugim učenicima i sl. Pretjerano zabrinute roditelje treba uvjeriti da učenici sami snose odgovornost za svoje ponašanje (Knežević, 2022).

Uspješan odgojni rad doma ovisi i o suradnji sa školom koja se očituje kroz međusobno razmjenjivanje informacija o učeniku, njegovom znanju, uspjehu i ponašanju. To se ostvaruje

upoznavanjem odgajatelja i nastavnika, analiziranjem rada u domu i rada u školi, davanjem prijedloga, uputa i sl. (Rosić, 2007). Neki razrednici ne znaju čime se bave odgajatelji u domovima i koja je uloga domova te im to treba dobro pojasniti (Knežević, 2022).

Rosić (2007) ističe i suradnju s radnom organizacijom u kojoj učenici obavljaju svoj praktični rad, a za suradnju s takvim organizacijama vrijede ista pravila kao i za suradnju sa školom. Također, spominje suradnju s mjesnim odborom i općinom odnosno gradom te sa cjelokupnom društveno-kulturnom sredinom.

U Centru za pružanje usluga u zajednici Klasje korisnike se potiče da se uključe i u izvandomske aktivnosti kao što su: polazak u zoološki vrt, vježbanje u prirodi, posjećivanje knjižnica i muzeja, druženje sa studentima i sudjelovanje u radionicama te sl. (Centar za pružanje usluga u zajednici Klasje, bez dat.).

7. Zaključak

Važnost domskih ustanova u odgoju i obrazovanju je neupitna. U njima korisnici odrastaju i sazrijevaju, uče i stječu vještine, surađuju i socijaliziraju se. Dakle, može se uočiti složenost domskog odgoja koja proizlazi iz njegove multidimenzionalnosti. Domske ustanove postoje od starih civilizacija, ali su tad bili osnivani zbog drugačijih razloga nego danas. Tijekom povijesti nastale su razne vrste domova uključujući dječje, učeničke, studentske, za djecu s posebnim potrebama, za starije osobe, a svi oni mogu se još dodatno podijeliti s obzirom na različite kriterije. Sve su vrste domova jednako važne jer sve zadovoljavaju određene potrebe koje imaju različiti članovi i generacije društva. Odgojno-obrazovna djelatnost najviše je istaknuta u učeničkom domu jer se u njemu i najviše provodi, upravo zbog njegove direktne povezanosti sa školom. Važno je istaknuti da učenički dom nije ekvivalent školi, ali u kvalitetnoj suradnji s njom doći će do najboljih mogućih rezultata u djetetovu razvoju. To je, naravno, jedino moguće ako obje strane provode svoj rad na adekvatan način i uz holistički pristup. Za razliku od učeničkih domova koji imaju velik naglasak na obrazovnoj djelatnosti, dječji domovi više su fokusirani na odgojnoj djelatnosti. To je zato što djeca koja su smještena u dječje domove, većinom nisu imali kvalitetan primjer odgoja kroz svoje rano djetinjstvo. Ona su kroz život zanemarena, zlostavljena, u lošim socio-ekonomskim uvjetima ili su zbog nekog drugog razloga trpjeli nedostatak adekvatnog odgoja. Odgojno-obrazovni djelatnici imaju veliku ulogu u njihovom radu s djecom u domskim ulogama. Istaknuta je njihova međusobna suradnja koja pridodaje kvalitetnom razvijanju djeteta ili mlade osobe. Nositelji odgojno-obrazovne djelatnosti u domskim ustanovama su ravnatelj, stručni suradnici i odgajatelji. Svatko od njih ima različita područja rada, ali svi oni imaju isti cilj – kvalitetan razvoj i razvijanje punih potencijala djece i mladih osoba. To postižu prateći određena načela, metode i sredstva, organiziranjem adekvatnih prilika za učenje u domu i planiranjem obaveznih i slobodnih aktivnosti u kojima korisnici moraju i mogu sudjelovati. Takve aktivnosti nisu planirane samo za djecu i mlade osobe već i za osobe treće životne dobi, a one se provode u domovima za starije osobe. Ne postoje u svakom takvom domu jednake mogućnosti, te se stoga na državnoj razini moraju ustanoviti novi kriteriji, kao što se mora definirati uloga pedagoga koji trenutno nisu toliko zastupljeni u domovima za starije. Pedagog kao najšire profiliran stručni suradnik, zaslužuje imati svoje radno mjesto u takvim ustanovama, ali i korisnici domova za starije zaslužuju osobu koja će im u domu pružiti usluge koje pedagog može pružiti.

8. Literatura

- Barišić, N. (2021). Dom za stare i nemoćne: Dom Sveti Frane. *Acta Iadertina*, 18 (1), 113-137. Preuzeto 13. lipnja 2024. s <https://doi.org/10.15291/ai.3403>
- Birošević, V. (2014). Povijesni osvrt na pojavu i razvoj učeničkih domova. *Napredak*, 154 (3), 323-332. Preuzeto 13. lipnja 2024. s <https://hrcak.srce.hr/138850>
- Blažević, I. (2016). Family, Peer and School Influence on Children's Social Development. *World Journal of Education*, 6(2), 42-49. Preuzeto 6. rujna 2024. s https://scholar.google.hr/citations?view_op=view_citation&hl=hr&user=Fhw3oQsAAAJ&citation_for_view=Fhw3oQsAAAAJ:qUcmZB5y_30C
- Blažević, I. i Matijašević, B. (2021). Umjetničke aktivnosti u školi kao oblik provođenja slobodnog vremena osnovnoškolaca. *Acta Iadertina*, 18 (2), 207-224. Preuzeto 6. rujna 2024. s <https://doi.org/10.15291/ai.3604>
- Centar za pružanje usluga u zajednici Klasje. *Slobodne aktivnosti u Klasju*. Preuzeto 4. rujna 2024. s <https://klasje.hr/aktivnosti/slobodne-aktivnosti-u-domu/>
- Ćuk, M. (2012). Odgojni rad odgajatelja i ponašanja učenika u učeničkim domovima. *Pedagoška istraživanja*, 9 (1/2), 223-236. Preuzeto 13. lipnja 2024. s <https://hrcak.srce.hr/113455>
- Hrvatić, N. (2002). *Domska pedagogija: od teorije do odgojne prakse*. U: Rosić, V. (ur.) Odnos pedagoške teorije i pedagoške prakse.
- Hrvatić, N. i Klapan, A. (Ur.). (2012). *Pedagogija i kultura*. Zagreb: Hrvatsko pedagoško društvo.
- Hrvatska psihološka komora [HPK]. *Standardi rada psihologa u socijalnoj skrbi*. Preuzeto 13. lipnja 2024. s https://www.psiholoska-komora.hr/dokumenti/Standardi_rada_psihologa_u_socijalnoj_skrbi_01032019.pdf-5c3560d1cd8a699e728db0a1a10b62d8.pdf
- Jurić, V., Mušanović, M., Staničić, S., Vrgoč, H. (2001). *Koncepcija razvojne pedagoške djelatnosti stručnih suradnika (prijedlog)*. Zagreb: Školske novine br.22.
- Klapan, A. (1996). *Učenje u učeničkom domu*. Rijeka: Pedagoški fakultet u Rijeci, Odsjek za pedagogiju.
- Knežević, G., M. (2022). *Mala domska pedagogija - Život i odgojno-obrazovni rad u učeničkom domu*. Zagreb: Novi redak.

- Kolesarić, P. (2019). Odgojno djelovanje u učeničkom domu. *Časopis za odgojne i obrazovne znanosti Foo2rama*, 3 (3), 51-66. Preuzeto 13. lipnja 2024. s <https://hrcak.srce.hr/241468>
- Lukaš, M. i Mušanović, M. (2020). Osnove pedagogije. Osijek: Vlastita naklada.
- Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike [MROSP]. Preuzeto 13. lipnja 2024. s <https://mrosp.gov.hr/istaknute-teme/obitelj-i-socijalna-politika/obitelj-12037/djeca-i-obitelj-12048/deinstitucionalizacija-i-transformacija-domova-za-djecu-i-mlade-12058/12058>
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih [MZOM]. *Učenički domovi*. Preuzeto 13. lipnja 2024. s <https://mzom.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/srednjoskolski-odgoj-i-obrazovanje/ucenicki-domovi/463>
- Polegubić, F. (2023). Pedagoški aspekti osnaživanja mladih u kontekstu domskog odgoja. *Metodički ogledi*, 30 (1), 119-143. Preuzeto 13. lipnja 2024. s <https://doi.org/10.21464/mo.30.1.5>
- Pravilnik o mjerilima za pružanje socijalnih usluga. Narodne novine, 110/22. Preuzeto 13. lipnja 2024. s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2022_09_110_1624.html
- Pravilnik o tjednim radnim obvezama učitelja i stručnih suradnika u osnovnoj školi. Narodne novine, 34/14. Preuzeto 13. lipnja 2024. s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_03_34_613.html
- Rosić, V. (2001). *Domski odgoj*. Rijeka: Graftrade.
- Rosić, V. (2005). *Slobodno vrijeme slobodne aktivnosti*. Rijeka: Naklada Žagar.
- Rosić, V. (2007). *Domska pedagogija*. Zadar: Naklada.
- Sladović Franz, B. (2004). Odabir izvanobiteljskog smještaja djece ugroženog razvoja u obitelji. *Ljetopis socijalnog rada*, 11 (2), 215-228. Preuzeto 13. lipnja 2024. s <https://hrcak.srce.hr/3387>
- Slana, J. (2005). Savjetodavni rad odgajatelja u učeničkom domu. *Život i škola*, LI (13), 79-85. Preuzeto 13. lipnja 2024. s <https://hrcak.srce.hr/25273>
- Sovar, I. (2015). Institucionalizacija i deinstitucionalizacija ustanova za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi. *Ljetopis socijalnog rada*, 22 (2), 311-332. Preuzeto 13. lipnja 2024. s <https://doi.org/10.3935/ljsr.v22i2.36>
- Sovar, I. (2021). Kompetencije odgajatelja dječjih domova. *Metodički obzori*, 16 (2 (31)), 71-89. Preuzeto 13. lipnja 2024. s <https://doi.org/10.32728/mo.16.2.2021.04>

- Staničić, S. i Resman, M. (2020). Zagreb: Znamen.
- Stilin, E. (2005). *Stilovi rada i kompetencije odgajatelja u učeničkim domovima*. Rijeka: Adamić.
- Štambuk, A., Sučić, M. i Vrh, S. (2014). Socijalni rad u domu za starije i nemoćne osobe – izazovi i poteškoće. *Revija za socijalnu politiku*, 21 (2), 185-200. Preuzeto 14. lipnja 2024. s <https://doi.org/10.3935/rsp.v21i2.1182>
- Tunjić, N. (2005). Razvoj strategija i metoda odgoja. Rijeka: Graftrade.
- Vejmelka, L. i Sabolić, T. (2015). Potencijali domova za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi iz perspektive odgajatelja. *Kriminologija & socijalna integracija*, 23 (1), 72-98. Preuzeto 13. lipnja 2024. s <https://hrcak.srce.hr/148697>
- Vican, D., Ledić, J. i Radeka I. (Ur.). (2022). *Odgojno-obrazovni diskurs pedagogije*. Zadar: Sveučilište u Zadru
- Vukasović, A. (1990). *Pedagogija*. Zagreb: Zagreb.
- Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. Narodne novine, 87/08, 66/24. Preuzeto 13. lipnja 2024. s <https://www.zakon.hr/z/317/Zakon-o-odgoju-i-obrazovanju-u-osnovnoj-i-srednjoj-%C5%A1koli>

Sažetak

Cilj ovog završnog rada je istaknuti važnost domskih ustanova za odgoj i obrazovanje djece u Republici Hrvatskoj. U prvom dijelu rada definirani su osnovni pojmovi vezani za domsku pedagogiju, a nakon toga slijedi kratak povijesni pregled domskih ustanova u svijetu i Republici Hrvatskoj. Rad donosi razlikovanje domskih ustanova, a najviše se fokusira na učeničke domove i djelatnosti koje se provode u njima. Također, poziva na bolje iskorištavanje obrazovnog potencijala domova za starije i nemoćne. Navodi i ističe uloge različitih odgojno-obrazovnih djelatnika u domovima, a poseban naglasak stavlja na ulogu odgajatelja. Odgojno-obrazovne djelatnosti u domovima prate određena načela, provode se različitim metodama i uz pomoć različitih sredstava, a ovaj rad nabraja sva područja spomenutog. Domska ustanova kao organizacija, osim obveznih, organizira i aktivnosti za kvalitetno provođenje slobodnog vremena unutar i izvan prostora ustanove. Sve djelatnosti u ustanovi provode se s ciljem kvalitetnog razvoja i razvijanja punih potencijala korisnika, a to se postiže međusobnom suradnjom djelatnika i suradnjom djelatnika i korisnika.

Ključne riječi: domska ustanova, odgoj i obrazovanje, odgojno-obrazovni djelatnici, organizirane aktivnosti, učenički domovi

Summary

The aim of this final paper is to highlight the importance of residential institutions for the upbringing and education of children in the Republic of Croatia. In the first part of the paper, the basic terms related to residential pedagogy are defined, followed by a brief historical overview of residential institutions worldwide and in the Republic of Croatia. The paper distinguishes between different types of residential institutions, focusing primarily on student dormitories and the activities carried out in them. It also calls for better utilization of the educational potential of homes for the elderly and infirm. The paper outlines and emphasizes the roles of educational workers in these institutions, with special emphasis on the role of educators. Educational activities in residential institutions are guided by certain principles, carried out using different methods and with the help of different means, and this paper lists all the relevant areas of these activities. As an organization, a residential institution, in addition to mandatory activities, organizes activities for quality leisure time both within and outside the institution. All activities are carried out with the goal of quality development and full potential realization of users, and this is achieved through collaboration between staff members and the cooperation between staff members and users.

Key words: residential institution, education and upbringing, educational workers, organized activities, student dormitories

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Tina Bešlić, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišnog/e prvostupnika/ce Pedagogije i Engleskog jezika i književnosti izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 6. rujna 2024.

Potpis

Tina Bešlić

Izjava o pohrani i objavi ocjenskog rada

(završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - podcrtajte odgovarajuće)

Student/ica: Tina Bešlić

Naslov rada: Odgojno-obrazovne djelatnosti u domskim ustanovama

Znanstveno područje i polje: Društvene znanosti - Pedagogija

Vrsta rada: Završni rad

Mentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):
izv. prof. dr. sc. Ines Blažević

Komentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

-

Članovi povjerenstva (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

1. prof. dr. sc. Ivana Batarelo Kokić

2. izv. prof. dr. sc. Ines Blažević

3. dr. sc. Sani Ćavar

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog ocjenskog rada (završnog) diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada.

Kao autor izjavljujem da se slažem da se moj ocjenski rad, bez naknade, trajno javno objavi u otvorenom pristupu u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i repozitoriju Nacionalne

i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama *Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti* (NN br. 119/22).

Split, 6. rujna 2024.

Potpis studenta/studentice: Tina Bešlić

Napomena:

U slučaju potrebe ograničavanja pristupa ocjenskom radu sukladno odredbama Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (111/21), podnosi se obrazloženi zahtjev dekanici Filozofskog fakulteta u Splitu.